

Alzacja

– między Francją a Niemcami

Na dworcu kolejowym w Miluzie stoi potężny skład szybkiego pociągu TGV. Na lokomotywie wymalowano dwa słowa. Francuskie Alsace i tajemnicze s'Alsass. Zrozumienie, o co w tym chodzi, zajmuje kilka minut. Ta druga nazwa oznacza po prostu Alzację, tyle, że w lokalnym dialekcie. Region leżący na wschodnim pograniczu Francji zawsze się wyróżniał, nawet dziś można odnieść wrażenie, że francuska jest tu głównie administracja.

Mateusz Żemła

Zawiła historia

Dolina Renu, otoczona przez pasma Wogezów i Schwarzwaldy stanowiła łakomy kąsek dla szukających swego miejsca w Europie Celtów, którzy zaczęli się tu osiedlać już 1500 lat przed Chrystusem. Zagarnięta przez Rzymian w I wieku p.n.e. Alzacja stała się częścią prowincji Germania Superior. W tym też czasie zaczęto uprawiać winorośl – roślinę o dużym znaczeniu dla regionu. Po upadku Rzymu osiedlili się tu germańscy Alemanowie, szybko pokonani przez króla Franków – Chlodwiga. Traktat w Verdun z 843 roku, dzielący na trzy części utworzone przez Karola Wielkiego cesarstwo, przydzielił Alzację Lotarowi. Ten jednak szybko zmarł i jego dziedzictwo podzielili między siebie bracia – Karol Łysy i Ludwik Niemiec. Alzacja weszła w skład państwa wschodniofrankijskiego, od 962 roku znanego jako Królestwo Niemiec.

Okres średniowiecza to czas prosperity, Strasburg rozwijał się jako ważny port na Renie oraz przystanek na handlowym szlaku Paryż-Wiedeń. Mniejsze ośrodki, jak Colmar czy Hagenau, zrzeszone w związku wolnych miast Décapole korzystały z szerokiej autonomii. Dobrą passę przerwał wiek XIV – epidemie, nieurodzaj oraz potężne trzęsienie ziemi z 1356 roku, które zrównało z ziemią pobliską Bazyleę. Wiek XVII to spustoszenie Alzacji przez wojnę trzydziestoletnią i traktat westfalski z roku 1648, który oddawał region we władanie Francji. Mimo to, oddzielona Wogezami Alzacja wciąż bardziej związana była z niemieckojęzycznymi krajami po drugiej stronie Renu. Dopiero w czasie rewolucji francuskiej dokonano pełnego zespolenia Alzacji z Paryżem, dzieląc ją na dwa departamenty – Górnego i Dolnego Renu.

Druga połowa XIX wieku przyniosła spadek znaczenia Francji na arenie europejskiej. Zyskały natomiast Prusy, które zaczęły dążyć do zjednoczenia Niemiec i odzyskania dawnej potęgi terytorialnej. W lipcu 1870 roku wybuchła wojna, wygrana przez nowoczesną, świetnie uzbrojoną i wyszkoloną armię pruską. Alzacja, wraz z Lotarynią po raz kolejny w historii stały się częścią zjednoczonych od 1871 roku Niemiec. Kolejna zmiana granic nastąpiła po I wojnie światowej.

Alzacja

Położenie: wschodnia Francja

Podział administracyjny: region Grand Est, departamenty: Ren Górny, Ren Dolny

Liczba ludności: 1,9 mln

Powierzchnia: 8,3 tys. km²

Gęstość zaludnienia: 193 os./km²

Strasburg, siedziba Parlamentu Europejskiego

Strasburg

Ulica w Miluzie z widoczną Wieżą Europy

wej, gdy oba regiony na mocy traktatu wersalskiego wróciły do Francji. Po raz ostatni Alzacja znalazła się pod niemiecką administracją w okresie II wojny światowej. III Rzesza obeszła się z mieszkańcami regionu wyjątkowo okrutnie. 130 tysięcy młodych Alzacczyków wcielono siłą do Wehrmachtu, z czego niemal połowa zginęła na wojnie lub w radzieckich obozach jenieckich.

Miasta i winnice

Stolica regionu – Strasburg była wymieniana w rzymskich dokumentach już w XII roku przed Chrystusem. Wówczas był to jedynie obóz wojskowy. Po zrzuceniu w 1262 roku władzy biskupów, rządzących tu od IV wieku, Strasburg otrzymał status wolnego miasta cesarskiego. Obecnie jest jednym z centrów administracyjnych Unii Europejskiej, mieści się tu m.in. Europejski Trybunał Praw Człowieka, odbywają się obrady Parlamentu Europejskiego. Jednak ze względu na świetnie zachowane zabytki odwiedzany jest nie tylko przez unijnych urzędników, lecz również przez turystów.

Potężna katedra Notre Dame od 1647 do 1874 roku była najwyższym budynkiem świata, zaś jej wieża o wysokości 146 m do dziś góruje nad okolicą. Domy na starym mieście mają charakterystyczną dla miast niemieckich konstrukcję szachulcową – szkielet z belek wypełniany jest mieszaniną gliny i słomy. Kolejnym symbolem miasta są tzw. Ponts Couverts – połączone wieżami mosty, będące z założenia konstrukcją obronną. Będąc w Strasburgu warto zwrócić uwagę na dwujęzyczne tabliczki z nazwami ulic – to ukłon w stronę dialektu alzackiego, którym wciąż posługuje się część mieszkańców.

Prawdziwa Alzacja kryje się jednak nie w wielkim mieście, lecz w miasteczkach i wsiach na przedgórzu Wogezów. Jednym z najbardziej znanych jest Colmar. Miasto należy do najbardziej urokliwych nie tylko we Francji, ale w całej Europie. Wąskie uliczki między szachulcowymi domami przyciągają odwiedzających z całego świata. Najbardziej znanym zakątkiem miasta jest pocięta kanałami „Mała Wenecja”, ale do Colmar przyjeżdża się nie tylko dla architektury. Tutejsze muzeum Unterlinden ma w swoich zbiorach arcydzieło sztuki sakralnej – renesansowy ołtarz z Isenheim. W mieście znajdziemy też muzeum Fryderyka Augusta Bertholdiego – twórcy Statuy Wolności, który tu się urodził. Miasto znane jest ze swych bożonarodzeniowych jarmarków, ale również poza okresem świątecznym można tu spróbować typowej alzackiej kuchni – placka flammkuchen, czy choucroute – potrawy z kiszzonej kapusty i mięsa, do złudzenia przypominającej bigos.

Kulinarna oferta restauracji pokazuje odmienność regionu od reszty Francji. Jeśli dodożymy do tego fakt, że alzackie, wyrabiane w rzemieślniczych browarach piwo cieszy się powszechną renomą, można by pomyśleć, że znajdujemy się po niemieckiej stronie Renu. Jednocześnie jednak Colmar jest stolicą alzackiego wina. Winorośl szczelnie pokrywa wschodnie stoki Wogezów i jest najbardziej znanym towarem eksportowym Alzacji, a handel winem stał się podstawą rozwoju miasteczek takich jak Ribeauvillé czy Riquewihr. Przez te miejscowości przebiega liczący 180 km długości Alzacki Szlak Winny.

Jedną z najszacowniejszych tutejszych rodzin winiarskich – Hugel z Riquewihr wyrabia wino od 1639 roku. Wyrób i handel winem musiał być chroniony, stąd nad miasteczkami góruje sieć średniowiecznych, często zrujnowanych zamków. Największa tutejsza warownia – Haut-Kœnigsberg to w zasadzie XX-wieczna rekonstrukcja. Odbudowę zrujnowanego

Tradycyjne domy w Colmar

Riquewihr – jedno z winiarskich miasteczek

Warownia Haut-Koenigsberg w Wogezach

podczas wojny 30-letniej zamku nakazał cesarz niemiecki Wilhelm Hohenzollern, dla uczczenia chwilowego powrotu Alzacji w granice Niemiec.

Ciekawym miejscem jest pałac w Wissembourgu, na północy regionu. W latach 1719-25 mieszkał tu polski król Stanisław Leszczyński, który pozostawił po sobie na tyle dobrą pamięć, że w regionie spotkamy ulice jego imienia.

Przemysłowa Miluza leży na samym południu regionu. Miasto, którego nazwa pochodzi z języka niemieckiego (Muhlhausen, czyli młyny) przez kilka wieków związane było ze Szwajcarią, częścią Francji stało się dopiero w 1798 roku. Niegdyś podstawą gospodarki miasta był przemysł tekstylny i garbarski, obecnie najważniejszym zakładem jest fabryka Peugeota, zaś symbolem Miluzy jest Wieża Europy – nowoczesny, stumetrowy budynek mieszkalny z obrotową restauracją na szczycie.

Alzaccyzy i przyroda

W przeciwieństwie do innych pogranicznych regionów, Alzacja nie jest etnicznym tygłem. Widuje się tu, podobnie jak w całej Francji, imigrantów z Afryki i Bliskiego Wschodu, ale większość mieszkańców czuje się po prostu Alzacczykami. Dialektem alzackim, uznanym za jeden z regionalnych języków Francji, mówi ok. 50% ludności. Mniejsza część ludności deklaruje się jako Francuzi, jeszcze mniejsza – jako Niemcy. Warto zauważyć, że Alzaccyzy nigdy nie przejawiali tendencji separatystycznych, zaś jedyną formą niepodległej Alzacji była Alzacko-Lotaryńska Republika Rad, efemeryczne, marksistowskie państewko funkcjonujące w listopadzie 1918 roku, przed wkroczeniem wojsk francuskich. Z drugiej strony – silnie podkreślana jest alzacka odrębność, manifestująca się np. w kuchni czy tradycyjnym ubiorze.

Alzacja obejmuje wschodnie stoki Wogezów oraz część doliny Renu (Nizina Górnoreńska). Położenie wzdłuż doliny rzecznej od wschodu i pasma górskiego od zachodu wpływa korzystnie na klimat – jest on umiarkowany ciepły z wpływem kontynentalizmu. Góry z najwyższym szczytem Grand-

Grand Ballon (1424 m n.p.m.) – stacja radarowa na szczycie

-Ballon (1424 m n.p.m.) są gęsto porośnięte lasem mieszanym z bukiem, świerkiem i dębem. Hoduje się tu bydło i owce. Uprawa winorośli zajmuje przedgórze Wogezów, a w dolinie rzecznej dominują uprawy warzyw i zbóż. Ren jest, jak przed wiekami, ważnym szlakiem komunikacyjnym. W dolinie rzeki utworzony został rezerwat przyrody w 1982 r., jako pierwszy w Alzacji. Na obszarze niemal 1000 hektarów chroni się tu mokradła i pierwotny, wilgotny las nad Renem. W północnej części Wogezów leży z kolei park krajobrazowy Ballons des Vosges – jeden z największych we Francji, zajmujący obszar 2700 km². W tutejszych wysokogórskich lasach można spotkać rzadkie w zachodniej Europie rysie czy głuszce.

Alzacja to pogranicze, ale jakże inne od tygli kulturowych znanych z Europy Środkowej i Wschodniej. Mimo przechodzenia terenu z rąk do rąk mieszkańcy mają silną regionalną tożsamość, a jednocześnie brak tu tendencji separatystycznych. Wyróżnia ją to na tle innych regionów nawet w samej Francji – Korsyki czy Baskonii. Cóż, może to wpływ krajobrazu? Alzacja jest miejscem na tyle pięknym, że mieszkańcy wolą robić wino i cieszyć się życiem, zamiast angażować się w terytorialne spory.